

A protestáns egyházak szociális munkája

ELŐADTA KAPI BÉLA

1. A szociális munka elválaszthatatlan a közösségektől. Senki sem él önmagában elkülönített életet. Mindenki tagja valamiféle szocietásnak s életének szociális értéke attól függ, hogy ezekben a közösségekben milyen mértékben teljesíti szociális kötelességét.

Az egyes emberre vonatkozó követelés a közösségekre vonatkozólag is fennáll. Minden közösségnek azon kell munkálkodnia, hogy hivatáskörébe tartozó szociális kötelességeit teljesítse.

Szociális munkát kell végeznie az államnak. Saját lényege és lényegéből folyó hivatásköre kötelezik ezen munkára. Az állam jogrendszere alapján kialakuló munka, mellyel az ember jogát, szabadságát, életfeltételeit és életformáját biztosítja, a nemzet bekapcsolásával válik valósággá. A nemzet életében tárulnak fel az állam szociális feladatai, de egyszersmind azok betöltéséhez szükséges lelki erőforrások is, melyek nélkül az állam szociális feladatait sohasem képes elvégezni.

A társadalom szintén szociális munkát végez. Nem szorítkozhatik a társas élet, avagy a kulturális és művészeti élet egyoldalú megnyilatkozásaira, hanem vállalnia kell a társadalom közösségével természetesen járó szociális feladatokat is.

A szociális feladat és közösség kapcsolatának eme törvénye alól az egyházak sem vonhatják ki magukat. Az egyház mindig elválaszthatatlan a szociális munkától. Ezt a tételt kettővel bizonyítom. Először az egyház lényegével, azután a szociális munka természetével.

Az egyházat saját lényege kényszeríti arra, hogy szociális munkával foglalkozzék. Az egyház ugyanis nem paragrafusokkal egybefoglalt, megmerevedett organizáció, mely külön törvénykönyvvel, külön alkotmánnyal dolgozik s az államhoz, társadalomhoz és más egyházakhoz való viszonyát külön törvényekkel szabályozza. Lényege nem merül ki a dogmák és hitvallási iratok foglalatóban. A történelem folyamán alakult ugyan ki, de azért nemcsak történeti formáció. Évszázadok acélkeze formálta külső szervezetét, agyagból készült edényfalára rávéste hősi küzdelmeinek és mártíromságának bizonyosságait, de nem ebben bírja rendeltetését. Nem jelent egyházi színezetű kultúrintézményt sem, avagy szociális feladatok megoldására irányuló emberi szervezkedést. Az egyház mind ennél többet jelent.

Az egyház Krisztus élő, misztikus teste, melynek feje a Krisztus, tagjai pedig a hívő emberek. Életprogramja: Krisztus megvalósítása. Ereje és tekintélye: a Szentlélek, ígérete: az isteni kegyelemben kiteljesedő élet, melynek eleme nem a hatalom és gazdagság, hanem a szenvedés és küzdelem. Feladata: Isten országának építése, az embereknek Isten gyermekeivé nevelése, lelkiismeretek ébresztgetése, alvók és holtak feltámasztása, egy új világ megépítése. Mind ez Krisztusból származik és Krisztushoz

tartozik. Nem emberi elgondolás és emberi munka, hanem Isten terve s a Szentlélek munkája.

Mit látunk tehát? Az egyház külső jogi szervezete és történeti alakulása csak átfogója, tartója és kerete Krisztus élő testének. Arra szolgálnak, hogy Krisztus teste minél inkább kiépüljön, embereket formáljon, életet teremtsen s új világot alapítson. Az egyház eme lényegmeghatározásában benne rejlik az az igazság is, hogy az egyház nemcsak hitbeli, hanem egyszersmind szeretetbeli közösség is. Protestáns egyházaink vallási életrendszerükben a hit egyedülvalóságát hangsúlyozzák, de azt olyan fogalmi tartalommal töltik meg, hogy benne nemcsak a keresztyén egyház crédója, hanem annak etikája is érvényesül. A protestantizmus által követelt hit szeretetté és léletté alakul. Hit és szeretet szerves elválaszthatatlansággal egybekapcsolódnak. Ha a hit nem teremt szeretetet, nem igazi hit. Ha a szeretet meggyengül, elszintelenedik, vagy eltorzul, akkor nem a hit kimeríthetetlen forrásából fakad. Egyedül Krisztusból származik az a hívő szeretet, mely kötelességet és felelősséget érez embertársaival szemben. Az egyháznak tehát saját lényegéből folyó kötelessége a szociális munka.

Az egyházak és szociális munka organikus kapcsolatát másodszor a szociális munka lényegével bizonyítom. A szociális munka a nagy lélettotalitásnak nem elszigetelt darabja, hanem maga az élet. A szociális munka nem korlátozható egy bizonyos életterületre, hanem kiterjed az egész életre. Ez pedig azt jelenti, hogy a szociális munka nemcsak az anyagi nyomorral, a szűkösséggel, a betegséggel, a munkanélküliséggel foglalkozik, hanem feladatkörébe tartozik az ember szellemi, erkölcsi és lelki életterülete is.

Az egyház az ember lényegét állítja munkájának középpontjába. Szociális munkájában tehát szintén arra törekszik, hogy általa az ember igazi lényege érvényesüljön. Szociális kötelességet érez kulturális, szociális, erkölcsi, lelki vonatkozásban az emberrel szemben. Felismeri a különböző válságok ama belső, elrejtett törvényét, mely szerint minden válság az ember lelki válságára vezethető vissza. A gazdasági, a szociális, a kulturális, az erkölcsi, a közösségi, az egyházi, az állami válság ugyanazon eredőből származnak: az ember lelki válságából, ami viszont az ember Istenhez való viszonyának megromlásából ered. Ugyanakkor tudja azonban azt is, hogy szociális munkájához a segítőeszközöket, módszereket, útmegjelölést nem kívülről, hanem belülről, nem emberi teóriákból, hanem az egyház lényegéből kapja.

Nincs időnk ezen állítások bizonyítására. Eszmélésre kényszerít azonban, hogy az ember az igazi kultúra síkjából áthelyeződik a civilizáció síkjába, az Isten képére teremtett ember pedig elsorvad a technizált embertípusban. Az életberendezkedés keretei között nyomorúságra vannak kárhóztatva az ember lelki igényei. Determináló hatalmat képvisel az állami törvény, a társadalmi jóváhagyás, az erkölcsi élet, de hiányzik az élő Isten szuverenitásának érvényesülése. Ugyanezt állapíthatjuk meg a gazdasági és szociális életre vonatkozólag.

A szociális munka tehát igazi lényege szerint lélekmentés, ember-nevelés. Célja az ember igazi lényegének és hivatásteljesítésének biztosítása, egy olyan közösség kiépítése, melyben Krisztus királysága, az emberek testvéri szolidaritása és Isten örökkévaló erkölcsi világrendje érvényesül.

A szociális munka lényege követeli az egyházak részvételét. Ezeknek a munkáknak az elvégzéséhez szükség van az egyházak munkájára. Amint szociális munkavállalás nélkül nem egyház az egyház, úgy a szociális munka nem igazi szociális munka, ha annak feladatait az egyház kikapcsolásával gondolják megállapíthatni.

Ezen elvi megvilágítás után szólok a protestáns egyházak szociális munkájáról. Ismertetem az egyházak mindennapi szociális tevékenységét, azután intézményes munkáját, végül egy tökéletesebb újvilág építésére irányuló lelki tevékenységét.

2. A protestáns egyházak részességet vállalnak a *mindennapi szociális munkából*. Ez a cselekvő-szeretet szolgálatával történik. Kenyeret adnak az éhezőknek, fedelet biztosítanak a hajléktalanoknak, menedéket nyújtanak az öregeknek, ruházatot a rongyosoknak, meleg kályhát a didergőknek. Ezt az egyházi segítőmunkát kezdettől fogva végzik a protestáns egyházak. Ebbe a rovatba tartozik a gyülekezeti szegények gondozása az iskolásgyermek ebédeltetési segítése, a csecsemővédő vándor-kosarak, a betegek ápolása, a munkanélküliek kenyérhezjuttatása.

A mindennapi szociális munka az egyház lényegéből folyik. Luther Márton a gyülekezet külső szervezetének megállapításakor azt követelte, hogy a templomajtóban vasárnaponként helyezzenek el két ládát, vagy két zsákot, melybe a hívek belevetik szeretetadományukat. Egy darab kenyeret, lisztet, húst vagy pénzt, annak bizonyságául, hogy Isten ígését igyekeznek az elesett emberek felkarolásával meghálálni. Isten szeretetéből indul el az ember szociális kötelesség-érzete, mely először Isten iránti hála, azután segítő szociális munkává átalakuló emberszeretet. Istenből indul ki és Istenhez érkezik. Az ember Isten és a szociális nyomorúság között áll. Lelkével átveszi Isten kegyelmi ajándékait, kezével pedig továbbadja kenyérré változtatott jótéteményét.

Megköveteli Luther, hogy a gyülekezet presbitériuma álljon a szeretetmunka szolgálatába. Vasárnaponként délelőtt 1-2 óráig osszák ki a templomajtóban összegyűjtött adományokat. Gyűjtsék össze a szegényeket, özvegyeket, árvákat, keressék fel hajlékaikban a betegeket és öregeket, mert a gyülekezet élő hite a szociális szeretetben bírja hitelesítő pecsétjét.

A protestáns gyülekezetek mindennapi szociális teljesítése ma is megvan. A legtöbb helyen szervezetlen ugyan, de azért megvan és alkalmazkodik az idő követeléseire. Ha rubrikába szedhetnénk az elcsöndesített éhséget, a felruházott mezítelenséget, a nyomorból kiemelt életeket, csodálatos szám lépne szemünk elé.

2. Az egyházak *intézményesen megszervezett szociális munkája* is tekintélyes.

Első helyen a lelkészi hivatalt emlitem, melynek szociális munkájáról gyakran egészen megfeledekünk. Minden gyülekezetben van egy könyvszekrényvel, íróasztallal, néhány székkal berendezett kicsi szoba, melybe naponként egymás után térnek be az emberek borús arccal, viaskodó lélekkel, vergődő szívvel, tanácstalan bizonytalansággal. Az íróasztalnál pedig a lelkipásztor ül, kinek legnagyobb méltósága, hogy a Krisztus állította szolgálatába s neki az ő lelke szerint kell munkálkodnia. Ezek a lelkipásztori hivatalok a legáldottabb tanácsadó irodák. Tanácsot, irányítást, bátorítást és mind ennél még többet adnak Isten nevében: lelket.

Azután az *ifjúság védelméről* kell szólnunk. Árvaházaink otthont nyújtanak a szülőtlenné válóknak. Megmentik őket az életnek, életüknek pedig a lelket. Áldott munkát végeznek a patronázatok.

Azután ott van a legkülönlegesebb protestáns intézmény: a vasárnapi iskola. Eredeti formájában a világvárosok zsbongó emberáradatában született, ahol a gondozás és szülő nélküli gyermekek összegyűrt papír-rongyokként hevernek az utca szélén. Összegyűjti azokat az elhagyott gyermekeket, kiknek prédikáló papjuk a bűntől beszenyvezett utca, kik mindennapi lelki benyomásait lebujok füstös levegőjében s tömegszállások fertőjében szedegetik össze. A vasárnapi iskola tanítói szertejárnak. Valósággal

az utcáról mentik meg a bukással eljegyzett gyermekeket s viszik őket a vasárnapi iskola termeibe, onnan a templomba. A világ egyetlen örökkévaló értékét igyekeznek megmenteni: az emberi lelket.

Magyarországon 403 vasárnapi iskola működik, 2.300 növendékkel, 1.139 tanítóval. Az egész világon a vasárnapi iskola a legnagyobb szociális intézmény. 347.000 iskolájába 29,157.419 gyermek jár, kiket 3,520.192 tanító vezet Krisztus keresztyéhez. A vasárnapi iskola munkája nem tömegmunka, hanem az egyest megragadó lelkimunka. Csoportokban foglalkoznak a gyermekekkel. Minden gyermekem megnyugszik a vasárnapi iskola tanítójának a szeme. Szava mindegyikhez szól. Mindegyik érzi gondoskodását, szeretetét, közvetlen kapcsolatát. Csak a kezdő- és záró-ének és az imádság egyesíti a csoportok munkaközösségét.

Az ifjúsági egyesület az iskolát elvégző ifjúságot gyűjti egybe. Önművelést, nemes szórakozást biztosít számukra s életirányukat vallás erkölcsi és nemzeti alapra helyezi.

A szűkebbkörű szociális segítő munkához tartozik az intézményesen megszervezett beteggondozás, melyről különösen diakonisszaintézeteink gondoskodnak. Azután az öregek, elhagyottakról való gondoskodás, mely menedékházak és otthonok által történik.

Néhány nagy evangélikus szociális intézményt mutatok be, hogy a munkaterületi kiterjedésen kívül megéreztessem a protestáns szociális munka jellemző alapvonásait is.

Francke Ágost Hermann, a pedagógia-történet nagy hőse, Halle egyik külvárosában gyermekmentéssel foglalkozott. Egy reggel az ajtóra erősített perselyében 4 tallért és 16 garast talált. Ez a kicsi összeg elég volt néki ahhoz, hogy méreteiben és munkájában hatalmas iskolavárost alapítson, melyben 150 árva talált otthonra, 180 tanító tanított, 1.570 tanuló tanult és naponként 800 emberről gondoskodtak. Bibliaterjesztő társulatot alapított. Nyomdát és könyvkiadó vállalatot létesített.

Az iskolaváros udvarán sötét márványtömbön áll papiköntösös alakja. Egyik kezét egy kis árva leány fején tartja, másikkal ég-felé mutat. Árva fiú alakja húzódik melléje, kezében bibliával. A talapzaton ez a felírás áll: Istenben bízott!

Hamburg mellett egy kicsi községben Wichern János volt a lelkész. Egyszer csak egy kicsi házikóba 12 rongyos, sápadt-arcú gyermeket helyezett el. Évek múlva házak és házsorok épültek. A gondozott gyermekekből kicsi családi kört alakított. Nappal a gazdaságban foglalkoztatta, este pedig tanította őket. Külön házba helyezte el a fegyházból kiszabadult embereket, hogy új életre előkészítse őket. Betegápoló testvérek kiképzéséről gondoskodott. Egy kicsi házikóval kezdte meg munkáját s virágzó nagy szeretet-város népe kísérte utolsó útjára.

Löhe Vilmos Neuendattelsauban a semmiből menedékházakat építtetett. A testi és lelki nyomorékokról gondoskodott. Árvaházakat állított fel, diakonissza intézetet teremtett.

Bodenschwingh a teutoburgi erdő tövében megalapította Béthelt, az Isten házát. Két oldalról nézzük alkotásait. Az egyik oldalról nézve a siralom városának látjuk, a másik oldalról az isteni kegyelem és az emberi szeretet városának. Ő is egy kis házban kezdte meg munkáját s élete befejezésekor a szeretet városának 8.000 lakosa volt. Epileptikusok, idegbetegek, gyengeelméjűek, nyomorékok számára otthonokat létesített. Van több kórháza és diakonissza-intézete. Külön gondoskodik az átvándorló iparoslegényekről és a foglalkoztatást kereső munkásokról.

Fliedner Tivadar Kaiserswerthben teremtette meg szeretetintézményeit. Fegyházból kilépő sápadt ember-arc indította el a szociális munka útján. A vége pedig az

volt, hogy a feyházviselt emberek számára hatalmas otthont épített. Voltak kórházai, árvaházai, nagy diakonisszaintézete., erkölcsileg veszélyeztetett leányok számára épült otthona. Halála évében 20.000 emberről, 3.000 árváról gondoskodott és diakonisszáinak száma 33.760 volt. Életében 1.250 leányt mentett meg a becsületes, tiszta élet számára.

Ezek a csodálatos szociális intézmények megállapítják *a protestáns egyházak szociális munkájának alapvonásait*. Néhány pontban összefoglalom azokat.

A szociális munka Isten munkája, nem pedig az emberé. Isten kegyelméből kezdődik, folytatódik, kiteljesedik, győzedelmeskedik, az ember csupán engedelmes eszköz az örökkévaló Isten kezében. A szociális munka meglátja az emberi élet minden nyomorúságát. A testi szükségét és betegséget, az elesettséget és a bűn bélpoklosságát, a nyomorúságok sokféle formáját, a testi és lelki betegségeket. De mindegyiknél meglátja a szociális munka elutasíthatlan követelését, mely az emberi lelkek megmentésében lép elénk. Az éhezőnek Isten megbizásából ad kenyeret, a munkanélkülit nemcsak munkahelyére, hanem Krisztus keresztyéhez is elvezeti. A szociális élet hiányosságait nemcsak anyagi, hanem lelkiértékkel pótolja. Ennek a munkának egyetlen erőforrása van: Isten kegyelme, mely az emberi hit által szeretetté válik és kiapadhatatlan motorikus erejével csodákat visz véghez. Ez a szociális munka nem különleges emberi jóság, avagy kiválóság, hanem Istenhez való viszonyunk természetes következménye, aminek belső lényegét a szolgálat szóval jelölhetjük meg legteljesebben. Végső célja a szociális munkának, hogy hitből fakadó szeretetével, a kegyelem erejével segítse újjáépíteni ezt a világot.

Francke sírkövén ez a felírás olvasható: Az a győzelem, amely legyőzte a világot, a mi hitünk! (I. Ján. 5, 4.)

Bodenschwingh szeretetvárosában egy magas hegy tövében van egy csodálatos diakonissza-temető. A hegyoldal alján égbenyúló hatalmas kereszt emelkedik a magasba, mely az egész temető felett uralkodik. A kereszt felé minden oldalról sírhalmok sora húzódik. Mindegyiken kereszt van, de mindegyik ráborul a sírhalomra. Krisztus keresztye magasba emelkedik s azt mondja: Minden isteni kegyelem! A szociális munkát szolgáló diakonisszák keresztye alázatosan leborul Krisztus keresztye előtt és ezt mondja: Emberé a szolgálat!

Ez a két temetői kép egybefoglalja a protestáns egyházak intézményes szociális munkájának belső jellemvonásait.

3. Külön meg kell emlékeznünk *az egyház szociális munkájának lelki oldaláról*.

Eddigi tárgyalásunk nyilvánvalóvá teszi az igazságot, hogy az emberi lélekért küzdő egyház szociális munkájában mindig az Isten képére teremtett ember örökkévaló lelkét keresi. A szociális munkamező különböző parcelláin az erkölcsöt erősítgeti, az életet nemesíti, az emberek és közösségek gondolkodását Isten lelkével telíti. A magának érzi az élet nagy piacát, melyen a leányártatlanság, női tisztaság és férfibecsület pénzen vásárolható árucikké lesz. Ez a gondolat vezeti ifjúsági munkájában s a patrnázis lelketmentő szolgálatában.

A *családvédelem* munkáját annak gyökerénél ragadja meg. A házasság erkölcsi alapját erősíti. A test és élet közössége felett a lelki közösség kiépítését követeli. A házassalándók és házások egymáshoz való viszonyának értékét Istenhez való viszonyuk szerint állapítja meg. Felelősségérzetre neveli az embereket. Vallásos neveléssel nemcsak tiltakozik, hanem védekezik is a könnyelmű házasságok ellen. A gyermekáldás problémáját kiemeli az emberi önzés és kényelem világából s azt erkölcsi világitásba helyezi. Az egyke elleni védekezésben a földbirtokpolitika, az örökösödési törvény és egyéb

állami intézkedések csak részleges eredményekre vezethetnek. Az egyház a kérdés-komplexum lelki oldalát ragadja meg. Isten színe elé állítja a gyermekáldástól rettegő anyákat s felébreszti bennük a felelősségtudatot a meg nem született gyermekért.

A harmadik birodalom előtti Németországról feljegyezte egy statisztikus, hogy három év alatt több volt a születésük előtt meggyilkolt gyermekek száma, mint amennyi német katona a világháborúban elesett. Emléket állítunk a világháború hőseinek. De nem akarjuk meglátni, hogy falvakban, városokban üzletszerűen pusztítják a magyar jövő nemzedéket és hogy a láthatatlan gyermekholttestek hekatombái mellett fásult közömbösséggel és tehetetlenül áll a nemzet lelkiismerete.

Ezt a szociális problémát az állam saját erejével nem tudja megoldani. Az egyháznak kell munkába állniok, hogy olyan embereket neveljenek, kiknek van szívük és lelkiismeretük. Olyan hitves-típust kell kiformalni, mely drágábbnak tartja a gyermeket saját kényelménél, mely orcájának rózsáit szívesen lehervasztja a keblén csüngő kicsi gyermekért, mely hajlandó lemondást, küzdést, nyomorúságot vállalni az ő gyermekéért.

Az egyház szociális munkájának lelki részéhez tartozik az is, hogy *szociális munkásokat nevel*. Megtölti az emberek lelkét szociális érzéssel. Szemüket látásra nyitja. Fülüket hallásra képesíti. Kiemeli őket az önmagukban elzárkózó élet korlátai közül, úgyhogy lelkük indítására boldogan ajánlják fel önmagukat a szeretet szolgálására.

Jézus csodatételei között olvasunk egy megrázó történetet. Bénán fekszik kicsi kunyhójában a beteg. A szemhatáron innen pedig egy alacsony házban Jézus tanít és gyógyít. A ház körül embertömeg hullámszik. Hogyan juthat el Jézushoz az a szegény gutaütött ember? Egyszerre csak négy férfi lép melléje. Deszkákból, rudakból hordozható fekvőhelyet készítenek, ráfektetik a beteget, vállukra emelik s vigyázva haladnak Jézus felé. A nagy tömeg miatt nem tudják az ajtón át bevinni. Ekkor elbontják a ház fedelét, azután óvatosan Jézus lábaihoz leeresztik a beteget. Célt értek: Jézus meggyógyította őt.

Az egyházak szociális munkásokat nevelnek. Ők nevelik az igazi szociális munkásokat, mert lélekkel nevelnek és Isten munkatársaivá teszik őket. Jézus ma is rámutat a nagy szociális munkamezőre, melyen éhségtől aléltak, beteg rokkantak, bénák és nyomorékok fekszenek. Azután belekiáltja minden magyar házba és minden magyar lélekbe ezt a követelést: négy embert keressék! Krisztus embereket keres, kik hajlandók elvállalni egy-egy elesettet, hajlandók őket a porból felemelni, értük fáradságot vállalni, anyagi áldozatot hozni, lelki munkát végezni.

A protestáns egyházak szociális munkája továbbá abban áll, hogy *megnyugtató, felvilágosító és kiegyenlítő munkát* végeznek. Ennek a munkának első szakasza a *szociális légkör* megteremtése. Ez pedig nem merül ki a szájalom felébresztésében, hanem végső célját a magasabb értékelésű embertípus kiformalásában látja. Tehervállaló, ellenálló, igénytelen embereket nevel, kik az élet mostohasága között tudnak lelki értékeknek örülni. Ezzel az egyház kevesbiti a szociális munkára szorulókat számát. Másfelől ebben a szociális légkörben kialakítja az áldozatkész embertípust. Ezek az emberek nem a maguk túltáplált igényének kielégítése után mérlegelik szociális kötelességeiket. Nem az asztalukról aláhulló morzsákat kínálják az éhezőknek, hanem szájuktól vonják meg a falatot és lemondással töltik be a szeretet törvényét. Mert az igazi szociális munka az áldozatnál kezdődik! A szociális munka eme légkörét csak az egyházak tudják megteremteni.

Az egyházak feltárják a *szociális nyomor lelki motívumait* és ezzel bizonyos mértékben megnyugtatólag hatnak a forrongó lelkekre.

A szociális válságnak belső logikája van. A kenyértelenség, a munkanélküliség, az öregek ellátatlansága, a betegek gondozatlansága tulajdonképpen külső megnyilatkozásai egy belső helyzetnek. A szociális kialakulások mögött lelki motívumok dolgoznak.

Súlyos és igazságtalan válságokra vezet, ha a szociális nyomorúság problémájában csupán a vagyonmegosztás, avagy a társadalmi osztálykülönbség kérdését látják. Két feladat vár ebben a tekintetben az egyházakra. Rá kell mutatniok arra, hogy a szociális nyomorúság több tényező eredőjeként jelentkezik. Létrehozásában szerepet játszik a gazdasági egység megszűnése, a gépterelés, a túlprodukción, a vámpolitika, a vásárlóképesség csökkenése és nagyon sok felsorolhatatlan lelki és erkölcsi motívum. Nem ültethetjük tehát vádlottak padjára egyik társadalmi osztályt sem, nem tehetjük érte felelőssé sem az államot, sem a társadalmat, sem a kormányt. Ez az egyik feladat. A másik feladata az egyházaknak pedig az, hogy harcoljanak a szociális determinizmus bénító hatása ellen. Irtsák ki a lelkekből a szociális pesszimizmus sorvasztó és bomlasztó erejét. Ébresszenek hitet, bátorságot, reménységet azokkal szemben, kik keserű tapasztalások után fanatikus kétségbeeséssel kiáltják: hiábavaló minden! Odaadhatom kabátomat, vagyonomat, utolsó darab kenyereimet, nem tudok javítani a mostani állapotokon.

Hirdetni kell, hogy Isten tőlünk az Ő országának építését kívánja. Nem az az Ő világrendje, hogy millió ember éhezze, állás nélkül nyomorogjon, emberek közt embertelen életet éljen, hanem hogy új föld alakuljon ki az Ő lelke által. Jóllehet, az Isten nem az egyformaság, hanem a különbözőség Istene, nem akarja, hogy a különböző rétegezésű társadalmi osztályok ellenségként álljanak egymással szemben, hanem hogy a társadalmi osztályharc megoldást nyerjen az ember demokratikus értékelésében. Ez pedig az egyház demokratizmusa által válik lehetővé. Az egyház két erkölcsi igazsággal állapítja meg az ember helyzetét. Az egyik azt mondja: bűnös vagy, a másik pedig: Krisztus megváltott ja vagy. Ez az örök emberi egyenlőség egy nagy, belső demokratizálódás megindítója. Kiegyenlíti a társadalmi, a szociális, a gazdasági, a kulturális ellentétet és megteremti az örök emberi szolidaritást. Csak az Istent megtaláló ember találja meg embertársában testvérét.

A protestáns egyházak szociális munkájához tartozik az is, hogy szociális szempontból *kiegyensúlyozott boldog jövődön* munkálkodnak.

Az egyháznak nincs külön nemzetgazdasági politikája. Nem foglalja tudományos rendszerbe a termelési rendről, a tőkéről, a munkáról, a munkaerőről, a gazdasági élet egyensúlyáról szóló követeléseit. Vannak azonban krisztusi alapelvei és igazságai és teljes erővel szolgálja Isten ama követelését, hogy a szociális életben a lélek örök központisége biztosítva legyen.

A mai termelési renddel szemben védelmezi tehát az egyház az ember örökkévaló részét, nehogy holt csavarrá vagy acélkarrá váljék egy élettelen acélszörnyetegen. Követeli a munkaerő biztosítását a tőkével szemben és a tőke biztosítását a munkaerővel szemben. Azon dolgozik, hogy munkaadó és munkás egyformán Istent szolgálják, hogy a tőkének legyen érző szíve, a termelési rendnek legyen lelkiismerete és hogy a szociális világban érvényesüljön Isten örök világépítő akarata.

Előadásom végén visszatérek azon elvi megállapításra, hogy az egyház szociális munkája annak lényegéből folyik. De megállapíthatom azt is, hogy az egyház soha sem mentheti fel az államot szociális munkája alól. Amint kedvezőtlen helyzetet teremtene,

ha az egyház kizárólag önmaga számára követelné a szociális munkamezőt, éppen úgy óriási veszteséget jelentene, ha az állam minden szociális munkát önmaga akarna elvégezni. Az egyház rászorul szociális feladatainak teljesítésénél az államra. Éppen úgy az állam is rászorul az egyházak szociális támogatására. Kettőjük között összekötő kapocs marad minden szociális munka tárgya és eszköze: az örökkévaló ember. Az egyház nem szakíthatja ki az embert nemzeti közösségéből, nem is nélkülözheti az állam és társadalom azon munkavállalását, melyek nélkül mindkettő megszegényednék. De viszont az állam és társadalom sem nélkülözheti szociális munkájában az egyházat, mely minden szociális munka irányát, tartalmát, tárgyát, eszközét és erejét Istentől nyeri.

A protestáns egyház úgy áll a szociális élet küzdelmeiben, mint a hű vasutas sötét éjszaka a kisiklott, romokban heverő vasúti kocsik torlaszában. Menti a menthetőt. Romok közül kiássa, karjaiba ölelve kiemeli a vérestestű, bénává tett, fáradt lelkű embereket. Rájuk hajol, gyógyítgatja, segíti, biztatja őket. Magasba emeli elgémberedett, alélt testüket, hogy ne csak az Isten, hanem az emberek is meglássák őket. Ez az egyház első szociális feladata.

Aztán felkapja az evangélium jelzőlámpáját s rohanva végigszalad a romokkal borított vasúti vágányon. Zivataros éjszakában megcsóválja jelzőlámpáját s vészjelet ír az összetört emberroncsokat eltakaró éjfekete lepelre. Megállítja a jövődő romokba rohanó vonatát. Igyekezik megmenteni a következő nemzedéket. Ez az egyház második nagy szociális feladata.

Az egyház szociális munkája mindig a holnapot szolgálja. Az élet összeomlott kövei között a lelket keresi s a vérző emberszívet szerető emberszívvél Istenhez vezeti.